

Kraków, 17.09.2020

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt.

POWINOWACTWA AWANGARDY Z ARCHITEKTURĄ WSPÓŁCZESNĄ

Autor: mgr inż. arch. Grzegorz Tyc

Promotor: dr hab. inż. arch. Tomasz Kozłowski, prof. PK

Przedmiotem dysertacji jest analiza wpływu sztuki awangardowej na architekturę współczesną. Zakres pracy obejmuje przykłady dzieł architektury o ekspresyjnej formie, powstałych na przełomie XX i XXI wieku. Punktem odniesienia są dzieła sztuki awangardowej, z czasów Wielkiej Awangardy i jej następców, w większości powstałe w latach 1900-1950. Praca podzielona została na trzy części. Część pierwsza — wprowadzenie składa się z zarysu definicji awangardy, cech awangardowego dzieła sztuki oraz tła historycznego — wpływu sztuki awangardowej na architekturę w XX wieku. Druga, główna część pracy, stanowi analizę wybranych dzieł architektury, których forma ujawnia związki ze sztuką awangardową. Podział systematyczny oparty został o cztery nurty sztuki awangardowej: kubizm, futuryzm, konstruktywizm i ekspresjonizm, ponieważ kierunki te odegrały w czasach awangardy pierwszoplanowe role, wywarły także największy wpływ na formę ikonicznych dzieł architektury współczesnej. W opracowaniu wyodrębniona została także sztuka kinetyczna oraz twórczość awangardowych szkół artystycznych na czele z Bauhausem. W części trzeciej zawarto wnioski dotyczące wpływu sztuki awangardowej na współczesną architekturę, próbę usystematyzowania pojęć adekwatnych do jej opisu oraz rozważenie miejsca architektury w kontekście sztuki i estetyki.

Nowe tendencje w architekturze, które trwają po dziś dzień, zaczęły krystalizować się w latach 80. i 90. XX wieku, pośród nich są takie, które ujawniają związki ze sztuką awangardową. Dekonstruktywizm, pierwszy nowy, zidentyfikowany ruch po postmodernizmie, silnie czerpał z tradycji konstruktywizmu i suprematyzmu. Architekci zaczęli twórczo eksplorować dziedzictwo awangardy, które stało się bogatym źródłem inspiracji i pomysłów formalnych do tworzenia nowej architektury. Cytaty bywają tak oczywiste, że w niektórych realizacjach wprost można doszukać się ich formalnych odpowiedników wśród projektów, rzeźb lub obrazów z początków minionego wieku. Inspiracją stały się także niezrealizowane wizje architektów: ekspresjonistów, futurystów, konstruktywistów, które dzięki nowym możliwościom projektowym i konstrukcyjnym mogły ziścić się w uwspółcześnionej formie. Do czerpania z awangardy przyznają się najwybitniejsi architekci przełomu XX i XXI wieku, między innymi: Zaha Hadid, Frank Gehry, Daniel Libeskind, Santiago Calatrava. Wpływ awangardy na ich twórczość widoczny

jest w ich dziełach: obrazach, rzeźbach, modelach koncepcyjnych i realizacjach architektonicznych. Nowe gwiazdy współczesnej architektury: Caroline Bos i Ben Van Berkel, Ma Yasong, Bjarke Ingels, wchodzą na scenę światowej architektury kontynuując tendencje wykreowane przez poprzedników. Tworzą budynki o spektakularnych, ekspresyjnych formach: kryształów, pofałdowanych skorup i biomorficznych blobów. Architekci w XXI wieku powielają awangardowe dążenia i metody: poszukują nowych form, inspirują się techniką, nauką, kreują wizje przyszłości. Panuje dowolność stosowania chwytów artystycznych, twórcy architektury używają podobnych do awangardystów technik: szoku, ekspresji, kolażu, kontrastu. Powinowactwo z awangardą najbliższe jest na polu formalnym: inspiracjach, transpozycjach, adaptacjach, dążeniu do abstrakcji, dekompozycji, dynamiki, ekspresji. Celem gwiazd współczesnej architektury stało się stworzenie architektury, która będzie zaskakiwać formą, podobnie jak miało to miejsce w sztuce w czasach Wielkiej Awangardy. Budynki mają być oryginalne, wzniosłe, wzbudzać zachwyt bądź szokować swoim kształtem.

Współczesna architektura bywa określana mianem „awangardy” bądź nazwami poszczególnych ruchów awangardowych, co bywa mylące, ponieważ określenia te przynależą do zamkniętego okresu w sztuce XX wieku. Bardziej precyzyjne jest określenie współczesnych trendów nawiązujących do awangardowych ruchów mianem tendencji: ekspresjonistycznych, neokonstruktywistycznych, neofuturystycznych. Współcześni twórcy wykorzystują twórczość awangardy, jednocześnie godząc się z porażką wielu ważnych idei, które postulowali awangardyści. Definiując ten stan rzeczy, teoretycy sztuki i architektury, na przykład Peter Bürger i Charles Jencks, używali pojęcia „postawangarda”. Postawangardową działalność artystyczną cechuje formalne inspirowanie się sztuką awangardową, eksplorowanie jej dorobku, kopiowanie i realizowanie pomysłów awangardystów. Świat współczesnej architektury jest eklektyczny pod względem form, ale także preferowanych przez twórców technik budowania i użytych materiałów. Tendencje personalizujące, eksponowanie indywidualnego procesu twórczego uważa się za cechę charakterystyczną postawangardowej kondycji. Ponad sto lat od powstania, sztuka awangardowa wciąż jest aktualnym źródłem inspiracji dla artystów i architektów. Architektura współczesna, będąca przedmiotem niniejszego opracowania, odnosi się do dziedzictwa antytradycjonalistycznej, awangardowej sztuki i architektury, sama nie będąc już awangardą.

słowa kluczowe: *architektura współczesna, awangarda, postawangarda, ekspresjonizm, neoekspresjonizm, kubizm, konstruktywizm, dekonstruktywizm, futuryzm, neofuturyzm*